

Юрій Мєлков
доктор філософських наук,
Інститут вищої освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

КУЛЬТУРА ЯК ПРОДУКТ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ В КОНТЕКСТІ ТРЬОХ ЙОГО МІСІЙ

Розгляд культури в контексті місії університету передбачає дещо специфічне й обмежене розуміння власне культури, – проте, це є цілком закономірним, якщо враховувати всю багатозначність даного поняття. Все ж таки можна стверджувати, що культура може бути представленою в такому контексті принаймні у трьох різних аспектах, які відповідають сьогоденним уявленням про місію університету – точніше, про «три місії» університету (що вони втім виступають не стільки різними сторонами чи напрямками діяльності закладу вищої освіти, скільки історичними щаблями осмислення цієї діяльності).

В будь-якому випадку культура постає передусім як продукт, результат діяльності університету. І перш за все – як та якість, що виступає невід’ємною характеристикою випускника такого закладу, тобто, власне те, що у вихованці фізичного чи юридичного факультету визначає не фізика чи юриста, а – високоосвічену людину. Це класичне уявлення відповідає й першій, найбільш очевидній місії університету: навчання, а саме – навчання студента, за словами Хосе Ортеги-і-Гассета, *бути культурною людиною*, тобто, не просто володіти набором певних знань і вмінь, але й мати та відчувати культуру як «систему життєвих ідей, притаманних кожній епосі» (*el sistema de ideas vivas que cada tiempo posee*) [3, р. 341], яка й перетворює варвара на освічену людину. Як пояснював приблизно ту ж думку і Джон Д’юї, культура як мета вищої освіти позначає, по-перше, щось

зріле, виховане, власне культивоване, а по-друге – суто персональне: по суті, йдеться про поняття, синонімічне «повному розвитку особистості» як ідеалу Просвітництва [1, р. 111; 142].

Такий ідеал зовсім не обов'язково збігається з соціальною ефективністю чи навіть із фаховою компетентністю; можна сперечатися з приводу того, що сучасні університети, навіть ті, що слідують класичним європейським взірцям, скоріше вбачають свою місію у більш утилітарних речах, втрачаючи здатність виховувати розвинуті особистості – а тому й свою культурну легітимність [2]. Втім, це питання заслуговує на окремий ретельний розгляд, – поки що варто зазначити, що за сучасних умов навчання і тим більше виховання постає зовсім не єдиною місією університету. Під «другою місією» зазвичай розуміють проведення наукових досліджень; але й у такому ракурсі продуктом діяльності закладу вищої освіти теж виступає культура – лише у трохи іншому розумінні даного поняття.

Йдеться не стільки про власне наукові відкриття чи технічні інновації, скільки про вплив науково-дослідної діяльності на формування у студентів та тим самим на популяризацію у суспільстві *культури наукового пошуку* – культури раціонального обґрунтування думок і перевірки гіпотез, культури дискурсу та самостійного критичного мислення, культури допитливого сумніву та толерантного спілкування. Такий аспект культурної діяльності університетів, можливо, виглядає менш масштабним, аніж класичне виховання всебічно розвиненої особистості, – проте сьогодні він постає вкрай актуальним на тлі ідеї «професійного тренування» доби Модерну. Оскільки орієнтує на принципову відкритість: кожний студент вимушений певною мірою займатися науковими дослідженнями, часто не маючи до того особливої схильності, – але навіть якщо у майбутньому він не буде пов'язувати своє життя та свою професійну діяльність

власне з наукою, набутий досвід написання якщо не суто наукових статей, то хоча б курсових робіт і магістерської дисертації обов'язково буде корисним для діяльності у будь-якій іншій сфері. І просто для свідомого життя у суспільстві, переобтяженому легкодоступною інформацією сумнівного ступеня достовірності.

Хоча на сьогодні, мабуть, ще більш популярною виявляється ідея «третьої місії» університету – що як раз і спрямована на соціальну ефективність на противагу (чи, вірніше, на доповнення) персональному розвитку та науковим дослідженням, завдяки яким класичний європейський університет подекуди залишав привід називати його «баштою зі слонової кістки». Такою новою місією постає створення закладом вищої вагомого соціального впливу – тобто, трансформації чи вдосконалення, здійсненого інституцією для економіки, суспільства, культури, охорони здоров'я та навколишнього середовища [4, р. 5]. Але й у цьому переліку, як можна побачити, культура – у найбільш поширеному та буденному значенні цього слова – займає не останнє місце: діяльність університету полягає у збереженні та розповсюдженні культурної спадщини людства. Так, університети Європи в цьому плані становлять собою відкриті заклади у буквальному сенсі слова: розташовані у будівлях великого історичного та художнього значення, італійські, французькі, німецькі, англійські заклади вищої освіти є зазвичай повністю відкритими для відвідувачів, що становить собою гарний приклад для наслідування і для України.

Список використаних джерел:

1. Dewey J. *Democracy and Education. An Introduction to the Philosophy of Education.* New York: The MacMillan Company, 1940.
2. Marga A. *The Cultural Legitimacy of the European University.* Cluj-Napoca: Cluj University Press, 2006.

3. Ortega y Gasset J. Misión de la universidad // Ortega y Gasset J. Obras Completas. Madrid: Revista de Occidente, 1966. T. IV. P. 143–242.

4. Popia A. Lifelong Learning and the Third Mission / Erasmus+ KA2 CBHE UNICOM project. URL: <https://unicom.community/wp-content/uploads/2024/07/Lifelong-Learning-and-the-Third-Mission-Alessia-Popia.pdf>